

Bosznia-Hercegovina csendőrsége az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában

Bosznia-Hercegovinát az Osztrák-Magyar Monarchia 1878-ban okkupálta, majd 1908-ban annektálta, melynek következtében a török szultán névleges fennhatósága is megszűnt a tartomány felett. Bosznia-Hercegovinát azonban a két társország egyikéhez sem, azaz az Osztrák Császársághoz, illetve a Magyar Királysághoz sem csatolták, hanem a két társország közösen kormányozta a közös pénzügyminiszter által.¹

A tartományban az életet az Osztrák-Magyar Monarchia belső viszonyaihoz igazították. A polgári viszonyok az Osztrák-Magyar Monarchia szabályai szerint honosodtak meg Bosznia-Hercegovinában, amely az annexió nyomán 1910-ben alkotmányt is kapott melyet *Ferenc József* uralkodói pátenssel hatályosított.²

A tartományra tehát az Osztrák-Magyar Monarchia viszonyait adaptálták. Ennek megfelelően a közigazgatás és annak részeként a rendvédelem a tartomány belső ügyének minősült, mint ahogyan a két társország, nevezetesen az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság esetében is.³ A különbség „csupán” annyi volt, hogy a Magyar Királyság, illetve az Osztrák Császárság esetében a két társország kormányának, illetve törvényhozó testületének már nem volt felettes szervezete, azonban Bosznia-Hercegovina esetében a tartományi közigazgatás és annak részeként a rendvédelem legfőbb igazgatási és felügyeleti teendőit a közös pénzügyminiszter látta el az osztrák és a magyar országgyűlés intencióinak megfelelően.⁴

Bosznia-Hercegovina közigazgatását tehát a dualizmus gyakorlatának megfelelően rendezték, a hadügy témáját pedig az uralkodói felségjog szellemében intézték. Ebbe az osztrák és a magyar alkotmányos szervek nem szólhattak bele. A rendezés módja pedig megegyezett az Osztrák-Magyar Monarchia mindkét társországában már korábban bevezetettekkel. A tartomány területét kerületekre osztották, amelyek férfi lakossága alkotta a közös hadsereg területileg illetékes ezredeinek legénységi utánpótlását az általános hadkötelezettség elvének megfelelően.⁵

A Bosznia-Hercegovina-i csendőrség nem tartozott sem az osztrák, sem pedig a magyar csendőrséghez. A tartomány csendőrsége Bosznia-Hercegovina kormánya belügyminiszterének a felügyelete alatt állt, mivel a rendvédelem a belügyi tárca kompetenciájába tartozott. Azonban a bosnyák csendőrség is katonailag szervezett őrtestület volt, hasonlóan az Osztrák-Magyar Monarchia két társállamának csendőrségéhez. Ebből fakadóan pedig — mivel a csendőr személyében katonának minősült — a bosnyák csendőrség személyi ügyekben a közös haderőhöz tartozott. Az összes többi témában azonban a bosnyák kormány felügyelete és irányítása alatt állt a testület, melyet a kormány a belügyminiszter által gyakorolt. A helyzet tehát — a testület és a személyi állomány jogállását illetően is — lényegében azonos volt a magyarországgal azzal a különbséggel, hogy a Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya a honvédelmi tárcához tartozott, ahol a testületi tagok ügyeinek az intézése céljából külön osztály működött, míg a bosnyák csendőrség személyi állománya a közös hadsereg területileg illetékes magasabb parancsnokságához tartozott.⁶

Végül soron tehát valamennyi csendőrség személyi állományának az ügyei a haderőhöz tartoztak, azonban eltérő módon. A haderő ugyanis két haderő nemből állt a tengerészetből és a szárazföldi erőből. Léteztek ugyan már repülő is — főleg a világháború időszakában — azonban még nem alkottak önálló haderőnemet. A repülőket légi csapatonak hívták, belőlük alakult ki a későbbi idők légiereje. A tengerészet teljes egészében a közös haderő része volt. A szárazföldi csapatok legerősebb részét is a közös haderő alkotta. E haderő azonban kiegészült a Magyar Királyságban a Magyar Királyi Honvédséggel és a népfelkeléssel, az Osztrák Császárságban pedig a Landwehr-el és a Landstrum-al. A Magyar Királyi Honvédségnek és a népfelkelésnek, illetve a Landwehr-nek és a Landstrum-nak nem voltak magasabb egység-parancsnokságaik és nehézfegyverzetük, illetve a fegyvernemek egy részével sem rendelkeztek, hanem a közös hadsereg magasabb egység-parancsnokságainak az alárendeltségébe tartoztak. A teljes haderő felett *Ferenc József* — a magyar kiegészítési törvényben foglaltak szerint — „mint alkotmányos fejedelmi jogot” gyakorolta a vezérlet = Leitung, vezénylet = Führung és belső szervezet = innere Organisation jogokat. Ehhez a haderőhöz illeszkedtek — a két társország és a tartomány sajátosságainak megfelelően — a csendőrségek.⁷

A Bosznia-Hercegovina-i csendőrség lényegében egy magyar csendőr kerületnek felelt meg. A terület nagysága, a működési területen élő lakosság létszáma, illetve a személyi állomány létszáma is a Magyar Királyi Csendőrség kerületeihez volt hasonló. A tartományi csendőrség szervezeti felépítése a testület működése, a szervezet irányításának az elvei, a személyi állomány jogállása stb. azonos, vagy nagyon hasonló volt a Magyar Királyi Csendőrségéhez.⁸

A testület parancsnoksága — ahogyan azt a tartományban nevezték a „csendőrkar-parancsnokság” — a tartomány székhelyére — ahol a közigazgatás szervezeteinek központjai is működtek — Szarajevóba települt. A testületi parancsnokság — amelyet a Magyar Királyságban csendőr felügyelő-ségnek hívtak — alárendeltségébe két alsóbb szintű tiszti parancsnokság tartozott, amelyek irányítása alatt pedig az őrsök teljesítettek szolgálatot. Összességében tehát a Bosznia-Hercegovina-i csendőrség négy szintű testület volt (I.sz. melléklet). A tartományi csendőrségre is jellemző volt — ugyanúgy mint a Magyar Királyi Csendőrségre — hogy tisztek csak a parancsnokságokon teljesítettek szolgálatot csekély létszámmal. A testület személyi állományának a többségét pedig — mintegy 90 %-os aránnyal — a legénység alkotta, akik az őrsökön látták el szolgálati feladataikat.⁹

A csendőr kar-parancsnokságon teljesített szolgálatot a testület parancsnoka és helyettese tábornoki és ezredesi rendfokozatban, három fő törzstiszt alezredesi rendfokozatban, két fő beosztott tiszt századosi ranggal akik az oktatást és a fegyverzetet felügyelték, melléjük segítőként beosztva egy-egy altiszt, egy fő gazdasági tiszt, egy fő puskaműves (fegyvermester) altisztként és egy fő segítője tisztként, egy fő törzsvezető, aki a tisztiszolgákat és a tisztek lovainak ellátását továbbá általában a fuvarozást felügyelte, valamint hat fő segédmunkás. A testületi parancsnokság teljes létszáma tehát — a tisztiszolgákat is beleértve — összesen csupán 21 fő volt.¹⁰

A szárny-parancsnokságok a testület vezető szervezetének az alárendeltségében működtek. Összesen nyolc szárny-parancsnokság működött.¹¹

A szárny-parancsnokságon teljesített szolgálatot a szárny-parancsnok törzstiszti rangban (örnagy vagy alezredes), egy fő gazdasági tiszt beosztott tiszti rangban (hadnagy vagy főhadnagy, esetleg százados), egy fő számvivő altiszt és két fő irodai szolgálatot ellátó altiszt. Egy szárny-parancsnokságon tehát — a tiszti szolgákat is figyelembe véve — összesen 7 fő teljesített szolgálatot. Ebben a létszámban azonban nem szerepelnek a segédmunkások mivel az alkalmazásuk nem folyamatos, hanem esetenkénti volt.¹²

A szakasz-parancsnokság volt a testületen belüli a legalacsonyabb szintű tiszti parancsnokság. A szakasz-parancsnokságon teljesített szolgálatot a szakasz-parancsnok főhadnagyi vagy századosi rangban. A szakasz-parancsnoksági teendőket egyszemélyben látta el. Ez a legalsó szintű parancsnokság — a tiszti szolgát is számításba véve — két fős volt. Nem tartozott ugyan a parancsnokság személyi állományába, azonban a szakasz-parancsnok hosszabb távolléte esetében — betegség, szabadság stb. — a szakasz-parancsnok székhelyein szolgálatot teljesítő járásőrmesterek helyettesítették más teendőik ellátása mellett. Ilyenkor a minősített ügyek esetében pedig a szomszédos szakasz-parancsnokok helyettesítették a távollévő tisztársukat. Összesen 27 szakasz-parancsnokság működött.¹³

A testület parancsnokságainak az elhelyezkedését illetően tehát a rendező elv azonos volt a Magyar Királyi Csendőrségnél alkalmazottakkal. Eszerint a magasabb szintű parancsnokságok székhelyén mindig diszlokált az alárendelt parancsnokságok közül egy. Ennek az alapelvnek képezte a részét az is, hogy a tiszti parancsnokságok székhelyeire mindig telepíteni kellett egy csendőr őrsöt is.¹⁴

A csendőr őrs volt a tartományi csendőrség legkisebb szervezeti eleme, hasonlóan a magyar és az osztrák csendőrséghez, illetve ez volt a jellemző általában a csendőr szervezettípusra. Az őrsök személyi állományában már csak altisztek és tisztetek teljesítettek szolgálatot. Az őrsök tevékenységét az őrs-parancsnokok irányították, őket az őrs-parancsnokhelyettesek támogatták a munkájukban. Az őrsökön szolgálatot teljesített még rajtuk kívül átlag hat-nyolc fő. Bosznia-Hercegovinában összesen 267 őrs működött. Nagyobb létszámú — mintegy 12-16 fős — őrsöket csupán a járások székhelyeire telepítettek abból a célból, hogy ha valamely őrsön a létszám négy fő alá süllyedne legyen honnan csendőrt vezényelni az érintett őrsre, illetve ezen őrsök létszámát kívánták karhatalmi feladatok ellátására is igénybe venni.¹⁵

A testület személyi állományának a képzési rendszere érdekesen alakult a Magyar Királyi Csendőrségéhez képest. Eredetileg ugyan a magyar csendőrségnél is a képzési centrumok többé-kevésbé a parancsnokságok mellett létesültek, azonban viszonylag hamar — már a századforduló időszakára — létrejöttek azok az oktatási szervezetek, amelyek a testület egésze számára valósították meg a szakmai felkészítést.¹⁶ Lényegében azonosak voltak azonban a képzési formák, mivel mindkét csendőrségnél létezett a legénység alapfelkészítése. Erre épült — néhány évi szolgálati tapasztalat megszerzése nyomán — a járőrvezetői tanfolyam. A legénységi képzés csúcsát az őrs-parancsnok képző tanfolyam alkotta. A három szintű csendőr legénységi képzés illetve továbbképzés mellett működött a gazdaságképzés, melyet a haderő gazdaságképző oktatási intézményeinek az elvégzésével valósítottak meg.¹⁷

A testület tiszti karába pedig az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének azon tisztjei kérhették a felvételüket, akik már legalább öt éves csapatszolgálattal rendelkeztek, vagy — tekintet nélkül a szolgálati időre — magyar, illetve osztrák csendőrtisztek voltak. Valamennyi jelentkezőnek beszélnie kel-

lett német és valamilyen szláv nyelven is. A Bosznia-Hercegovina-i csendőrségnél az átvett tisztetek egyéves próbaszolgálatot kellett teljesíteniük, melynek a végén gyakorlati vizsgán minősítették őket. Az eredményes vizsgán átesett tiszteket véglegesítették a testületnél. A próbaszolgálatot a szárny-parancsnokságokon teljesítették, ahol a mentoruk a szárny-parancsnok volt. Ez a rendszer kísértetiesen hasonlított a magyarra, ahol a fiatal tisztetek a Ludovika Akadémia elvégzését követően elméleti és gyakorlati tartalmú szakképzés nyomán kerültek az első tiszti beosztásukba, amely azonban még nem volt önálló tisztség, hanem a legkisebb tiszti beosztás helyettesi helye, ahol az idősebb tisztársuktól eltanulhatták a szakterület fortélyait.¹⁸ **(II.sz. melléklet)**

A csendőr legénység számára szállást a testület az őrsökön biztosított. Őrsönként egy fő csendőr nőülését engedélyezték. Neki viszont nem volt szabad az őrsön laknia. Családja lakhatási költségeit pedig a testület fedezte. A testület tagjai számára térítésmentesen biztosították a fegyvert, lőszert és ruházatot, valamint az ágyneműt és az őrszlaktanyát, a többiről pedig a legénységnek a zsoldjából kellett gondoskodnia. Az őrs épületében — amelyek lehettek kincstári tulajdonban, vagy bérlemény-ként használhatták azokat — az őrs-parancsnoknak és helyettesének külön-külön szoba járt, a többi csendőr pedig kettő-négy ágyas szobákban lakott. Minden őrsön volt továbbá irodahelyiség, étkező, konyha, kamra és egy társalgó. Az őrsfőzőnő, a mosókonyha a melléképületben kapott helyet más mellék-helyiségek társaságában.¹⁹

A Bosznia-Hercegovina-i csendőrség is rendelkezett — a Magyar Királyi Csendőrséghez hasonlóan — a személyi állomány szociális helyzetének javítását célzó intézményekkel. Az egyiket Bosznia-Hercegovina kormánya hozta létre alapítványi formában. Ennek az volt a célja, hogy az alaptvány hozadékából évente megjutalmazzák a legkiválóbb járőrvezetőket. *Ferenc József* is létrehozott egy csendőrségi alapítványt a testület altisztjeinek a segélyezése céljából. Hasonló alapítványok a Magyar Királyságban is működtek.²⁰

A Bosznia-Hercegovina-i csendőrségnek volt egy speciális — a Magyar Királyi Csendőrség, illetve a magyar határőrizet tekintetében — lényeges momentuma is. Nevezetesen a magyar határszéli csendőrség 1912. évi átszervezését megelőzően OLÁH Ödön vezetésével csendőr tiszti delegációt küldtek ki Bosznia-Hercegovinába és az Osztrák Császárság örökös tartományaiba, hogy tanulmányozzák az ottani határőrizeti struktúrát. A tanulmányút tapasztalatait a csendőr tiszti delegáció jelentésben foglalta össze. E tapasztalatokat hasznosította a magyar állam a határszéli csendőrség átszervezése során.²¹

Jegyzetek:

¹ GALÁNTAI: 135.p.

² Loc.cit. 136.p.

³ 1867/XII.tc.

⁴ GALÁNTAI: op.cit. 137.p.

⁵ Loc.cit. 138.p.

⁶ PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított, közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség.

⁷ GALÁNTAI: op.cit. 101-110.p.

⁸ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenysége.

⁹ RÁTKY: 236.p.

¹⁰ Loc.cit.

¹¹ Szárny-parancsnokságok működtek: Szarajevóban, Travnikban, Banja Lukaban, Bihač-on, Tuzlón, Mostarban, Trebinjében és Gorazdében.

Loc.cit.

¹² Loc.cit.

¹³ Szakasz-parancsnokságok működtek: Szarajevóban, Visokóban, Rogaticán, Travnikban, Bugojnében, Livaóban, Banja Lukaban, Dervetában, Bos-Noviban, Bihačon, Bos-Petrovacon, Bos-Krupán, Tuzlón, Brokon, Pjeljinon, Sreberncián, Civikon, Gorazdében, Tocán és Visegradon.

Loc.cit.

¹⁴ PARÁDI: La gendarmerie hongroise naissance et fonctionnement 1881-1914.

¹⁵ RÁTKY: op.cit. 236.p.

¹⁶ PARÁDI: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945.

¹⁷ RÁTKY: op.cit. 237.p. ; PARÁDI: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. ; Idem: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945.

¹⁸ RÁTKY: op.cit. 237.p. ; PARÁDI: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere.

¹⁹ RÁTKY: op.cit.

²⁰ RÁTKY: op.cit. ; PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.

²¹ PARÁDI: *A dualista Magyarországi határőrizete 1867-1914.* 138.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.

PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

TANULMÁNYOK

PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított, közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított, közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1982) 2.sz. 35-40.p. HU-ISSN 0133-6738.

PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8.sz. 78-83.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak. „A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. — PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X.évf. (1999) 10.sz. 98-147.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: La gendarmerie hongroise naissance et fonctionnement 1881-1914. — PARÁDI József: La gendarmerie hongroise naissance et fonctionnement 1881-1914. [A magyar csendőrség szervezete és működése 1881-1914.] *Revue de la gendarmerie nationale*, LXXV.évf. (2002) 205.sz. 109-114.p. FR-ISSN 1243-5619.

PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. — PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 90-93.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. — PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII. évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 80-90.p. HU-ISSN 1216-6774 A tanulmány korábbi változata 2009. december 03-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenysége. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenysége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 90-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3.-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.*” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

- RÁTKY — salamonfai RÁTKY Károly: A volt császári és királyi Bosznia-Hercegovina-i csendőr testület. *Csendőrségi Lapok*, XV.évf. (1925) 13.sz. 236-237.p.

KÉZIRATOK

- PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* — PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985.

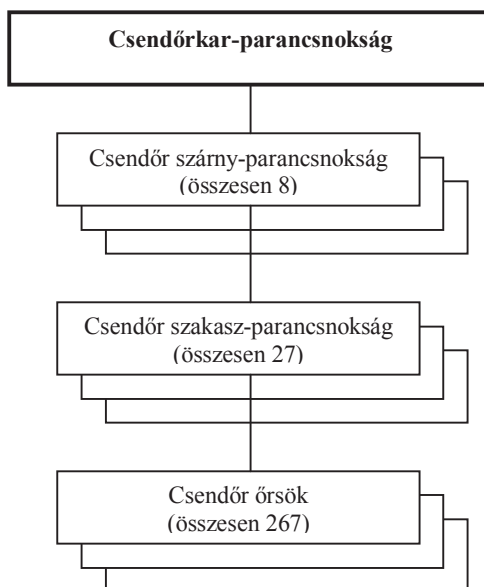
JOGSZABÁLYOK

- 1867/XII.tc. — 1867/XII.tc. a Magyar Korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.

Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
Bosznia-Hercegovina csendőrségének szervezeti felépítése a dualizmus időszakában.
- II.sz. melléklet
Bosznia-Hercegovina csendőrsége személyi állományának képzési rendszere.

I.sz. melléklet

Bosznia-Hercegovina csendőrségének szervezeti felépítése a dualizmus időszakában

Forrás ! salamonfai RÁTKY Károly: A volt császári és királyi Bosznia-Hercegovina-i csendőr testület. *Csendőrségi Lapok*, XV.évf. (1925) 13.sz. 236-237.p.

Bosznia-Hercegovina csendőrsége személyi állományának képzési rendszere.

TISZTEK	LEGÉNYSÉG
Kar-parancsnokság (tartományi parancsnokság)	
	<p style="text-align: center;">JÁRÁSÓRMESTERI TANFOLYAM</p> <p>Hat hetes időtartamú, oktatók törzs- és beosztott tisztek, jelentkezés 2-3 éves eredményes ős-parancsnoki működés után.</p> <p style="text-align: center;">ŐRS-PARANCSNOKI TANFOLYAM</p> <p>Hat hónapos időtartamú, oktatók törzs- és beosztott tisztek, ős-parancsnoki kinevezés előfeltétele a tanfolyam eredményes elvégzése. A tanfolyamot elvégzőket ős-parancsnok-helyettségé, esetleg ős-parancsnokká nevezték ki</p>
Szárny-parancsnokság	
<p style="text-align: center;">PRÓBASZOLGÁLAT</p> <p>A haderőtől, illetve az Osztrák-Magyar Monarchia társ-csendőr testületeitől átvett tisztek irányított szakmai felkészítése. Az egy éves próbaszolgalati idő a szár-parancsnok mentorálásával valósult meg, melynek a végén eredményes elméleti és gyakorlati vizsga nyomán véglegesítették a testületnél a tisztet.</p>	<p style="text-align: center;">ALTISZTI TANFOLYAM</p> <p>Öt hónapos időtartamú, oktatók a szárny-parancsnokság székhelyén működő szakasz-parancsnok és kiegészítő kiképzőként vezényelt altisztek. A tanfolyamra való bekerülés előfeltétele a járőrvezetői tanfolyam eredményes elvégzése. Altiszti rangba való előléptetés feltétele volt az altiszti tanfolyam elvégzése. Továbbképző jellegű képzési forma volt ahol a kiválóan végzettek közül a legjobbakat ős-parancsnokhelyettesnek nevezték ki.</p> <p style="text-align: center;">PRÓBACSENDŐR TANFOLYAM</p> <p>Hat hónapos időtartamú, oktatók a szárny-parancsnokság székhelyén működő szakasz-parancsnok és kiegészítő kiképzőként vezényelt altisztek. A tanfolyam járőrtársi képzettséget biztosító képzési forma, melyre katonaviseltek jelentkezhettek.</p>
Szakasz-parancsnokság	
	<p style="text-align: center;">JÁRŐRVEZETŐI TANFOLYAM</p> <p>Három hónapos időtartamú, oktatók a szárny-parancsnokság székhelyén működő szakasz-parancsnok és kiegészítő kiképzőként vezényelt altisztek. Járőrvezetőként kizárólag ezen tanfolyam eredményes elvégzését követően lehetett a csendőrt alkalmazni és tizedesnél magasabb rangba előléptetni.</p>
Őrs	
	<p style="text-align: center;">LEGÉNYSÉGI ÖNKÉPZÉS</p> <p>Az őrsök személyi állománya az őrs elhelyezési körletében a típushelyzeteket vitatta meg az önképzésre szánt idő alatt az idősebb csendőrök vezetésével.</p>

Forrás ! salomonfai RÁTKY Károly: A volt császári és királyi Bosznia-Hercegovina-i csendőr testület. *Csendőrségi Lapok*, XV.évf. (1925) 13.sz. 236-237.p.